

Bożena Szewczul

Niektóre priorytety przełożonych zakonnych według instrukcji "Posługa władzy i posłuszeństwa" z 2008 roku oraz kann. 618-619, KPK/1983

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 52/3-4, 137-153

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOŻENA SZEWCZUL

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

**NIEKTÓRE PRIORYTETY PRZEŁOŻONYCH
ZAKONNYCH WEDŁUG INSTRUKCJI POSŁUGA
WŁADZY I POSŁUSZEŃSTWO Z 2008 ROKU
ORAZ KANN. 618-619, KPK/1983**

Treść: Wprowadzenie. – 1. W życiu konsekrowanym władza jest przede wszystkim władzą duchową. – 2. Władza jest powołana do tego, by zapewnić swojej wspólnotcie czas i jakość modlitwy. – 3. Władza ma promować godność osoby. – 4. Władza jest powołana, by w trudnościach wzbudzać odwagę i nadzieję. – 5. Władza powinna ożywiać charyzmat własnej rodziny zakonnej. – 6. Władza zobowiązana jest do zachowywania żywego zmysłu Kościoła („sentire cum Ecclesia”). – 7. Władza towarzyszy na drodze formacji ciągłej. – Zakończenie.

Wprowadzenie

W kanonie 601 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. podającego definicję ewangelicznej rady posłuszeństwa wyjaśnia się, że zakonnik na mocy złożonej profesji zobowiązuje się dobrowolnie do podporządkowania własnej woli prawowitym przełożonym, zastępującym Boga, gdy wydają polecenia zgodnie z własnymi konstytucjami¹.

Obecnie w związku z brakiem powołań mówi się dużo o kryzysie życia zakonnego a także o kryzysie posłuszeństwa oraz władzy zakonnej². Zmienił się bowiem sposób odczuwania i przeżywania władzy i posłuszeństwa, zarówno w Kościele, w instytucjach zakonnych

¹ KPK/1983, kan. 601: „Ewangeliczna rada posłuszeństwa, podejmowana w duchu wiary i miłości do naśladowania Chrystusa posłusznego aż do śmierci, zobowiązuje do podporządkowania własnej woli prawowitym przełożonym, zastępującym Boga, gdy wydają polecenia zgodnie z własnymi konstytucjami”.

² M. T e n a c e, *Custodi della sapienza. Il servizio dei superiori*, Roma 2007, s. 11.

i w społeczeństwie. Dziś wielu ludzi skłania się ku temu, by wszelką formę zależności, posłuszeństwa traktować jako upokorzenie. Wielu samych zakonników w dobie posoborowej uważało władzę w życiu wspólnoty za strukturę zbyt autorytatywną, sztywną i po prostu niepotrzebną³. Niektóre wspólnoty zakonne postanowiły nawet funkcjonować bez przełożonych, inne podejmowały decyzje kolegialnie, jeszcze inne sprowadziły rolę przełożonego do zwykłego koordynatora inicjatyw członków wspólnoty, albo do zwykłego stróża reguły a także rozdawcy pozwoleń i pieniędzy potrzebnych podwładnym. O takich sytuacjach wspomina się wyraźnie w instrukcji Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego z 1994 roku o życiu braterskim we wspólnocie *Congregavit nos in unum Christi Amor*⁴.

Stąd wielu autorów powstających dziś publikacji zastanawia się czy w kulturze naszych czasów eksponującej indywidualizm, głoszącej wolność osoby ludzkiej może jeszcze wzbudzać entuzjazm praktyka posłuszeństwa przełożonym zakonnym, a tym samym sprawowanie władzy przez przełożonych? Podejmuje się próby szukania rozwiązań, co do właściwego zrozumienia znaczenia sprawowania władzy w instytutach zakonnych. Niektórym autorom wydaje się, że to właśnie sposób jej sprawowania jest przyczyną powszechnego dziś kryzysu posłuszeństwa⁵.

Wyrazem trwającej na ten temat dyskusji jest instrukcja wydana przez Kongregację Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego 11 maja 2008 roku pt. *Posługa władzy i posłuszeństwo «Faciem tuam, Domine, requiram»* jako wyraz prze-myślenia tej kwestii na szczelbu Kongregacji.

Wydanie instrukcji ma służyć pomocą i zachętą, we właściwym przeżywaniu posłuszeństwa i sprawowaniu władzy⁶. W tym celu

³ Congregazione per gli Istituti di Vita Consacrata e le Società di Vita Apostolica, Instr., *La vita fraterna in comunità «Congregavit nos in unum Christi amor»*, 2 februarii 1994, Libreria Editrice Vaticana 1994; tekst polski, Kongregacja Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja *Życie braterskie we wspólnocie*, nr 48, w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. W ó j t o w i c z), Kraków 2003², s. 499-548, (odtąd: *Congregavit nos*).

⁴ Tamże.

⁵ M. T e n a c e, *Custodi della sapienza...*, s. 11.

⁶ Kongregacja Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja *Posługa władzy i posłuszeństwo «Faciem tuam, Domine, requiram»*

w dokumencie zwrócono uwagę na najważniejsze zadania przełożonych w instytutach zakonnych.

Niektóre priorytety w służbie władzy

Każda władza w Kościele jest służbą. Taką jest też władza przełożonych zakonnych. Prawdę tę przypomina KPK/1983 podając, że przełożeni otrzymają od Boga przez posługę Kościoła władzę sprawującą w duchu służby⁷.

1. W życiu konsekrowanym władza jest przede wszystkim władzą duchową

W tradycji zakonnej ostatnich wieków, a także jeszcze obecnie zwłaszcza w instytutach o charakterze apostołskim zakorzeniło się pojęcie o zewnętrznej odpowiedzialności przełożonych za wspólnotę tzn. wyrażającej się w trosce o konkretną organizację wspólnoty, administrowanie dobrami materialnymi, prowadzenie dzieł (szkoły, przedszkola, szpitale, domy opieki itd.), budowa nowych domów. Ten typ odpowiedzialności przełożonych, którym mogliby się oni z powodzeniem podzielić ze swoimi zastępcami, radami domowymi przyczynił się do zaniku innego typu odpowiedzialności, w której z kolei przełożeni nie mogą być przez nikogo zastąpieni tj. w dziele mistrzów duchowych, a więc tym, co w początkach życia zakonnego było tak właściwe przełożonym określanym nie bez powodu przez członków wspólnot matkami czy ojcami⁸. W ramach odno-

Libreria Editrice Vaticana 2008, nr 3 (odtąd: *Posługa władzy i posłuszeństwo*).

⁷ KPK/1983, kan. 618; *Congregavit nos*, nr 49.

⁸ Benedykt z Nursji, *Regula*, (przekład A. Świderekówna), Tyniec 1997, nr 2: „Opat... niech wie, jak trudnego i ciężkiego zadania się podjął: rządzić duszami i służyć wielu w dążeniu do naprawy obyczajów... Przede wszystkim nie wolno mu zaniedbywać ani lekceważyć zbawienia dusz, które poddano jego władzy, a troszczyć się więcej o rzeczy przemijające, ziemskie i znikome. Niech zawsze myśli o tym, że powierzono mu rządy nad duszami i że za nie ponosi też odpowiedzialność”; J. A u b r y, *La superiora animatrice*, Consacrazione e Servizio 3/32(1983)7-8; Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, Sacra Congregatio pro Episcopis, *Notae directivae pro mutuis relationibus inter episcopos et religiosos in Ecclesia*, «*Mutuae relationes*», 14 maii 1978, AAS 70(1978)473-506, tekst polski: Święta Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, Święta Kongregacja Biskupów, *Wytoczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami*, nr 13, w: J a n P a w e ł II, *O życiu zakonnym. Przemówienia, listy apostołskie, instrukcje*, Warszawa-Poznań 1984, s. 333-372 (odtąd: *Mutuae relationes*): „Co do funkcji nauczania przełożeni zakonnici mają kompetencję i autorytet mistrzów duchowych, wedle ewangelicznych założeń własnego Instytutu”; E. G a m b a r i, *Il superiore e la vita spirituale dei religiosi*, s. 25.

wy soborowej podjęto rekonstrukcję funkcji duchowej w posłudze przełożonego i postawienie na pierwszym miejscu jego kontaktów osobowych z podwładnymi⁹.

Charakter duchowy władzy w instytutach zakonnych wiąże się ściśle z charakterem kierowanej przez nią wspólnoty zakonnej. Wspólnota ta bowiem jest wspólnotą chrześcijańską, w której szuka się i miłuje Boga. Ma ona swe korzenie jedynie w Jezusie Chrystusie, a nie w porządku psychologicznym. Fakt ten odróżnia ją od innych wspólnot ludzkich. Wspólnota duchowa opiera się zawsze na darze Ducha Świętego, a wspólnota psychologiczna bazuje na pragnieniach i interesach ludzkich. Odnowa ostatnich lat, co do rozumienia władzy i posłuszeństwa w życiu zakonnym przyczyniła się do nowego pojmowania władzy, w której dostrzeżono jej ściślejszy związek z ideałami ewangelicznymi i to, że ma ona służyć rozwojowi duchowemu zakonników, powinna ułatwiać ich coraz pełniejszą konsekrację. Zadaniem przełożonego jest – jak podaje się w kan. 619 KPK/1983 r. – tworzyć razem z podwładnymi braterską wspólnotę w której szuka się i miłuje przede wszystkim Boga¹⁰. A w innym dokumencie Stolicy Apostolskiej dotyczącym życia zakonnego dodaje się, że przełożony musi odznaczać się głębokim życiem duchowym i przekonaniem o pierwszeństwie wartości duchowych zarówno w jego życiu jak też w życiu członków powierzonej mu wspólnoty zakonnej. Stąd najważniejszym zadaniem przełożonego powinno być rozwijanie przede wszystkim życia duchowego podwładnych¹¹. Cała posługa przełożonego we wspólnocie duchowej jest posługą duchową tzn. pochodzi od Ducha Świętego i jest uległa natchnieniom Ducha. Stąd zadaniem przełożonego będzie służyć pomocą podwładnym we wzrastaniu według Ducha¹². Dlatego też posługa władzy w instytutach zakonnych wymaga stałej obecności przełożonego we wspólnocie (obowiązek rezydencji), dla ożywiania i wysuwania różnych propozycji, przypominania racji istnienia form życia konsekrowanego w Kościele, niesienia pomocy podwładnym,

⁹ J. A u b r y, *La superiora animatrice*, Consacrazione e Servizio 3/32(1983)8.

¹⁰ *Congregavit nos*, nr 48, 50.

¹¹ Tamże, nr 50.

¹² A. G a r a c h a n a, *Przełożony – człowiek ducha*, *Życie Konsekrowane* 1/17(1998)57-58; A. J. S o b c z y k, *Droga duchowego dojrzewania do przyjmowania woli Bożej w ślubie posłuszeństwa*, *Życie Konsekrowane* 1/75(2009)50.

aby wiernie i zawsze na nowo odpowiadali na wezwanie Ducha Świętego¹³.

Przełożony musi mieć świadomość, że został powołany do służenia ideałowi, który go bardzo przewyższa, przerasta i do którego można się przybliżyć jedynie poprzez modlitwę i pokorne poszukiwania pozwalające uchwycić działanie Ducha w sercu każdego podwładnego. Władza jest „duchowa” wtedy, gdy jest na służbie tego, co Duch pragnie urzeczywistnić poprzez dary, jakich udziela każdemu członkowi wspólnoty, w ramach charyzmatu instytutu¹⁴.

Przełożeni, aby móc wspierać życie duchowe, winni jako pierwsi pielęgnować je w sobie poprzez codzienną, modlitewną zażyłość ze Słowem Bożym, z Regułą i z innymi przepisami życia instytutu, w postawie gotowości do słuchania innych osób i odczytywania znaków czasu¹⁵.

2. Władza jest powołana do tego, by zapewnić swojej wspólnocie czas i jakość modlitwy

Kwestię prymatu życia duchowego zakonników porusza się w trwającej wciąż przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego. Papież Paweł VI przypominał w swych przemówieniach, aby w ramach wspomnianej odnowy zadbać o życie duchowe wszystkich zakonników, zwłaszcza prowadzących życie apostołskie. Papież mówił wprost, iż nie chce aby utrzymywała się fałszywa opinia, że pierwszą troską mają być otoczone prace zewnętrzne instytutów zakonnych, a troska o doskonałość wewnętrzną ich członków ma ustąpić na drugi plan, jakoby tego wymagały potrzeby Kościoła i duch obecnych czasów¹⁶. Zdaje się, że mimo ostrzeżeń Ojca Świę-

---

¹³ B e n e d y k t XVI, *Przemówienie do Przełożonych generalnych*, 22.05.2006 r., L'Osservatore Romano, 22-23 maja 2006 r., s. 5; Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja, *Rozpocząć na nowo od Chrystusa. Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu* «*Ripartire da Cristo*», 19 maja 2002, Libreria Editrice Vaticana, nr 24-25, Watykan 2002; także w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. W ó j t o w i c z), Kraków 2003², s. 763-804 (odtąd: *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*).

¹⁴ *Posługa władzy i posłuszeństwo*, nr 13a.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ P a w e ł VI, *Przemówienie Najmilsi synowie*, 23 maja 1964, w: Tenże, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty. Wybór i opracowanie A. Ż u c h o w s k i*, T. S u ł o w s k a, Poznań-Warszawa 1974, s. 86.

tego takie przekonanie utrwaliło się w mentalności samych zakonników i trwa nadal.

Brak bowiem życia modlitwy u zakonników, zaniedbanie prawdziwego życia wewnętrznego prowadzi ich do wszystkich kryzysów, także kryzysu posłuszeństwa i władzy, stwierdza jeden z autorów piszących nt. aktualnej problematyki posłuszeństwa zakonnego i można chyba z jego opinią w zupełności się zgodzić¹⁷.

Przede wszystkim sam przełożony powinien być przekonany o tym, że wspólnotę buduje się na fundamencie modlitwy, liturgii a głównie Eucharystii¹⁸. Zgodnie z obowiązkami ascetyczno-duszpasterskimi przełożonych wymienionymi w KPK/1983, powinni oni często karmić swoich podwładnych Słowem Bożym i doprowadzać ich do sprawowania świętej liturgii¹⁹.

Przełożony winien czuwać nad tym, aby każdy członek wspólnoty znalazł czas na modlitwę liturgiczną, osobistą, adorację eucharystyczną, comiesięczny dzień skupienia, ponieważ obecnie często daje się słyszeć, że zakonnicy nie mają czasu, są przeciążeni codziennymi zajęciami, troskami, są zmęczeni, wyczerpani, wypaleni. Stąd ważne jest przestrzeganie pewnego rytmu życia we wspólnocie pozwalającego na przeznaczenie odpowiedniego czasu na modlitwę, uczenie się poświęcania czasu na modlitwę, która nie może być traktowana jako strata czasu²⁰.

3. Władza ma promować godność osoby

W dekrecie *Vaticnum II* o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* podkreśla się, że posłuszeństwo zakonne nie umniejsza godności osoby ludzkiej, ale doprowadza ją do pełnej dojrzałości, zapewniając jeszcze więk-

---

¹⁷ C. K o s e r, *Problematica attuale dell'obbedienza religiosa*, w: AA.VV., *Autorità e obbedienza nella vita religiosa*, Milano 1978, s. 10.

¹⁸ *Congregavit nos*, nr 14.

¹⁹ KPK/1983, kan. 619.

²⁰ *Congregavit nos*, 13; J o a n n e s P a u l u s II, *Adhortatio apostolica post-synodalis, De Vita consecrata eiusque missione in Ecclesia ac mundo «Vita consecrata»*, 25 martii 1996, AAS 88(1996)377-486; tekst polski: J a n P a w e ł II, *Posynodalna adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie «Vita consecrata»*, Warszawa-Ząbki 1996, nr 38 (odtąd: *Vita consecrata*).

szą wolność. Przełożeni zaś kierując podwładnymi, jako dziećmi Bożymi powinni odnosić się z szacunkiem wobec ich osoby ludzkiej²¹.

W przytoczonej myśli wyraźnie jest widoczne, że *Vaticanum II* zrezygnował ze stosowanego wcześniej w życiu zakonnym posłuszeństwa na wzór nieboszczyka, posłuszeństwa ślepego taktującego podwładnego jak kogoś niewidomego, lecz przyznaje mu zdolność oceniania, szacowania decyzji przełożonego. W związku ze wspomnianą zmianą Sobór Watykański II dał tym samym do zrozumienia, że posłuszeństwo zawiera w sobie odpowiedzialność podwładnego, nie pozbawioną możliwości jego inicjatywy i rozeznawania²². W dokumentach *Vaticanum II* podkreślono, że posłuszeństwo ma być aktywne i odpowiedzialne, a zakonnicy powinni okazywać swym przełożonym uległość wykorzystując jednocześnie siły rozumu, woli, dary natury i łaski²³.

Zmiany wprowadzone w realizacji ewangelicznej rady posłuszeństwa przyniosły ze sobą pewien pozytywny element w jej praktyce, a mianowicie umożliwiły one poszukiwanie woli Boga w stosunku do członków wspólnoty nie tylko przez przełożonego, ale także przez podwładnych zobowiązanych do posłuszeństwa. Jeżeli głębiej wczytać się w pierwsze reguły monastyczne, to elementu dialogu podwładnego z przełożonym nie brakowało nigdy w posłuszeństwie

²¹ Sobór Watykański II, *Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego «Perfectae caritatis»* nr 14, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002, (odtąd: PC): „Tak rozumiane posłuszeństwo zakonne nie tylko nie umniejsza godności osoby ludzkiej, ale doprowadza ją do dojrzałości, darząc jeszcze większą wolnością dzieci Bożych”; P a u l u s VI, Adhortatio apostolica, *De religiosa vita secundum Concilii Oecumenici Vaticani II renovanda praeceptiones «Evangelica testificatio»*, 29 iunii 1971, AAS 63(1971)497-526; tekst polski, P a w e ł VI, Adhortacja apostolska, *Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II «Evangelica testificatio»*, w: Tenże, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty*. Wybór i opracowanie A. Ż u c h o w s k i, T. S u ł o w s k a, Poznań-Warszawa 1974, NR 27, s. 232-259; także w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. W ó j t o w i c z), Kraków 2003², s. 129-148 (odtąd: *Evangelica testificatio*); KPK/1983, kan. 618; PI, 15; E. G a m b a r i, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1998, s. 391; E. M u r a, *Obbedienza religiosa e libertà dei figli di Dio*, Vita Religiosa 5(1969)209.

²² J. G a l o t, *I consigli evangelici e l'impegno nel Regno*, Vita Consacrata 13(1977)10-11; P. G. C a b r a, *Autorità e governo*, Vita Consacrata, 36(2000)69.

²³ PC 14; L. C r i p p a, *Il bene dell'obbedienza. Riflessioni e orientamenti alla luce del Vaticano II*, Milano 1987, s. 80.

zakonnym. Daje się to zauważyć już w Regule św. Benedykta²⁴, z tym, że w czasach obecnych nabrał on większej wagi i rozgłosu²⁵.

Kwestia posłuszeństwa zakonnego w relacji do wolności zakonnika jest wciąż podnoszona i szeroko dyskutowana. Nie pomijają jej także obecnie wydawane dokumenty kościelne dotyczące życia konsekrowanego. W swej treści zgodne są one, co do tego, że nie ma sprzeczności między wolnością zakonnika a jego uległością przełożonemu w posłuszeństwie, albowiem posłuszeństwo, nie pozbawia osoby wolności, lecz wprost przeciwnie wymaga jeszcze głębszej wolności. Posłuszeństwo, aby mogło być zasługujące musi odznaczać się wolnością. Zakonnicy wpatrując się w synowskie posłuszeństwo Chrystusa wobec Ojca zgłębiają tajemnicę ludzkiej wolności oraz tajemnicę posłuszeństwa, jako drogę stopniowego zdobywania dobrze rozumianej wolności²⁶. Posłuszeństwo uwalnia zakonnika od egoizmu, szukania tylko siebie, od słabości, pozorów, błędów, chęci panowania nad innymi. Posłuszeństwo uczy korzystania ze swej wolności w najszlachetniejszy sposób, a dobrze rozumiane rodzi osobowości mocne i zdecydowane²⁷. Zasługą posłuszeństwa jest także i to, że prowadzi ono do osobowej relacji z Bogiem, przyjaźni z Nim i stanowi swoiste świadectwo wyznania wiary w Boga, bo jest przecież okazywane przełożonemu w duchu wiary i umiłowania woli Bożej²⁸.

Z kolei sprawowanie władzy nie może się przejawiać w narzucaniu swych decyzji wspólnocie lub pozostawianie jej swojemu biegowi, mieszanie się we wszystko lub powstrzymywanie się od decyzji, dominowanie lub zaniechanie podejmowania rozstrzygnięć²⁹. Ta druga postawa bierności jest obecnie często spotykanym sposobem sprawowania władzy przez przełożonych – pozostawiają oni sprawy i rzeczy swojemu biegowi. Natomiast nie tak dawno jeszcze przełożeni grzeszyli nadmierną interwencją w sprawy podwładnych,

²⁴ Benedykt z Nursji, *Reguła*, nr 68.

²⁵ C. Koser, *Problematika attuale dell'obbedienza religiosa*, w: AA.VV., *Autorità e obbedienza nella vita religiosa*, Milano 1978, s. 18-19.

²⁶ *Vita consecrata*, nr 91; G. Santos, *Formazione alla povertà e all'obbedienza*, *Vita Consacrata* 34(1988)419.

²⁷ E. Gambari, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, s. 391-392.

²⁸ Tamże, s. 392.

²⁹ A. Garachana, *Sprawowanie władzy we wspólnocie zakonnej*, *Życie Konsekrowane* 4/20(1998)66.

a obecnie popadają w drugą skrajność, chyba bardziej szkodliwą dla wspólnoty. Zbyttnia zachowawczość bowiem, mniemanie, że sprawy rozwiążą się same, z biegiem czasu prawie nigdy się nie sprawdza³⁰.

Przełożeni powinni swoją władzę sprawować w granicach miłości i poszanowania godności osoby ludzkiej, tym bardziej, że obecne czasy wymagają od zakonnika pełnienia licznych i trudnych obowiązków w ramach apostołstwa, a co za tym idzie chętnego i szybkiego podejmowania decyzji³¹.

4. Władza jest powołana, by w trudnościach wzbudzać odwagę i nadzieję

Niezależnie od różnych etapów życia zakonnego, zakonnik w każdym wieku może przeżywać różne sytuacje kryzysowe na skutek np. zmiany miejsca pobytu, zmiany czy zejścia z urzędu, trudności w pracy lub braku sukcesów apostołskich, niezrozumienia, zepchnięcia na margines itp. – lub też czynników natury bardziej osobistej, jak choroba fizyczna albo psychiczna, oschłość duchowa, śmierć bliskich osób, problemy w relacjach z innymi, silne pokusy, kryzysy wiary, poczucie własnej nieważności itp. Potrzebna jest wtedy przede wszystkim serdeczna bliskość przełożonego, jego większe zaufanie okazane podwładnemu, kompetentna pomoc także za pośrednictwem innych członków wspólnoty. Ważne jest wówczas ukazanie przeżywanego przez zakonnika doświadczenia, jako środka formacyjnego, w którym jest obecny Bóg³². Przełożony powinien pomagać podwładnym w przyjmowaniu trudności chwili obecnej i tak jak podaje KPK/1983 starać się zaradzić odpowiednio potrzebom podwładnych, troszczyć się o chorych i odwiedzać ich, poskramiać niespokojnych, pocieszać małodusznych i okazywać względem wszystkich cierpliwość³³. Ten obowiązek przełożonych nie wydaje się nowy i jest aktualny od wieków. Wspomina się o nim już w Regule św. Benedykta podając, że opat musi jednego podwładnego łagodnie zachęcać, drugiego ganić, innego jeszcze przekonywać. Do wszystkich zobowiązany jest dopasować się i przysto-

---

³⁰ Tamże, s. 70.

³¹ P a w e ł VI, Przemówienie *Najmilsi synowie...*, s. 83.

³² *Vita consecrata*, nr 70.

³³ KPK/1983, kan. 619.

sować odpowiednio do ich charakterów i inteligencji³⁴. W innym miejscu Reguły dokładniej wyjaśnia się, że opat stosownie do czasu i okoliczności powinien łączyć surowość z łagodnością. Raz musi być wymagającym mistrzem, a innym razem pełnym miłości Ojcem. Niespokojnych i niekarnych mnichów powinien karcić, posłusznych zaś, łagodnych i cierpliwych nakłaniać by postępowali w dobrym, niedbałych i lekceważących jego polecenia powinien ganić i karać. Nie powinien przemilczać grzechów braci, lecz usuwać je z korzeniami. Szlachetniejsze i rozumniejsze umysły powinien ganić słowami zaś w stosunku do zatwardziałych, pysznych i nieposłusznych może się odwołać do chłosty lub innej kary cielesnej³⁵.

5. Władza powinna ożywiać charyzmat własnej rodziny zakonnej

Charyzmatem instytutu nazywamy pewne doświadczalne przeżycie Ducha przekazane przez założyciela instytutu jego uczniom, aby według niego żyli, strzegli go, pogłębiali i rozwijali³⁶. Wymaga to następnie od samych przełożonych stojących na czele wspólnot dogłębnego poznania charyzmatu własnego instytutu, przyjęcia go przede wszystkim we własnym życiu osobistym, by móc dalej interpretować go we wspólnocie. W ten sposób przełożony staje się przykładem w zachowywaniu przepisów i tradycji instytutu wyrażających jego charyzmat. Ten rodzaj posługi przełożonego nie może mieć charakteru naukowego, teoretycznego. Przełożony zobowiązany jest pomagać podwładnym zintegrować ów dar-charyzmat z ich codziennym życiem stając się tym samym kierownikiem duchowym podwładnych, swoistym wzorem dla nich przez klarowność swego postępowania³⁷.

Następstwo realizacji charyzmatu instytutu przejawia się w zachowaniu przez członków instytutu tzw. dziedzictwa instytutu, czyli jego celu, natury, charakteru, ducha i zdrowych tradycji określo-

³⁴ Benedykt z Nursji, *Regula*, nr 2, 31-32.

³⁵ Tamże, nr 2, 25-29.

³⁶ *Mutuae relationes*, nr 14: „Každy instytut powstał ze względu na Kościół, jest zatem obowiązany ubogacać go własnymi swymi charyzmatycznymi cechami zgodnie ze specyficznym duchem i osobną misją”.

³⁷ KPK/1983, kan. 619; A. G a r a c h a n a, *Przełożony – człowiek ducha*, Życie Konsekrowane 1/17(1998)59; J. O l e c h, *Jak być przełożonym dziś?*, Warszawa-Wrocław 2004, s. 13-14; C. K o s e r, *Tempo di grazia e di prova. Autorità, obbedienza, leadership: il Punto di Vista del superiore*, Vita Consacrata, 40(2004)644.

nych w konstytucjach i innych zbiorach prawa własnego instytutu – stąd wydaje się oczywistym, że przestrzeganie prawa własnego danego instytutu jest jednocześnie realizacją zadania ożywiania charyzmatu własnego instytutu. Każdy instytut posiada swe posłannictwo i swój specyficzny charyzmat. Tym instytuty różnią się między sobą i mają odmienne style sprawowania władzy odpowiednio określone przez prawo własne instytutu³⁸. Sama praktyka posłuszeństwa jest odmienna w poszczególnych instytutach. W jednych posłuszeństwo jest bardziej rygorystyczne w innych natomiast podejmowane i realizowane w szerszy sposób³⁹.

Osoby sprawujące władzę w danym instytucie, jak i inni członkowie instytutu nie mogą udzielać poleceń ani okazywać posłuszeństwa w oderwaniu od posłannictwa, od charyzmatu swego instytutu. Byłoby to swego rodzaju niewiernością. Kiedy zakonnik spełnia polecenie przełożonego, łączy swoje posłuszeństwo z posłuszeństwem Chrystusa dla zbawienia świata, stąd każdy kompromis w posłuszeństwie, przymus, ludzkie względy, dyplomatyczne rozwiązania są odstępstwem i zdradą zakonnego posłuszeństwa charakterystycznego dla danego instytutu⁴⁰.

Podobnie też przełożeni (bardziej to dotyczy wyższych przełożonych) dbając o wierność charyzmatowi instytutu powinni mieć na uwadze czy dzieła apostołskie i prace, do których kierują podwładnych zgodne są z charyzmatem instytutu⁴¹.

Do przełożonych należy ciągłe dokonywanie refleksji nad charyzmatem instytutu w kontekście troski o dostosowywanie go do współczesności, tak, aby objąć nimi nowe przestrzenie ewangelizacji, które wylicza się chociażby w instrukcji o odnowionym zaangażowaniu życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu *Rozpocząć na nowo od Chrystusa* tj. nie tylko pomoc ubogim, ale także bycie bliżej nich, bliżej osób starszych, narkomanów, chorych na AIDS, uciekinierów. Problem stanowi też handel kobietami,

³⁸ *Congregavit nos*, nr 49;

³⁹ M. C a n o, *Vivere la verità nella carità*, Milano 1969, s. 185.

⁴⁰ *Congregatio pro Institutis Vitae Consecratae et Societatibus Vitae Apostolicae*, Norme direttivae de institutione in religiosis institutis, «*Potissimum institutioni*» 02.02.1990, AAS 82(1990)470-532, tekst polski w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo* (red. K. W ó j t o w i c z), Kraków 2003², nr 15, s. 369-420.

⁴¹ *Evangelica testificatio*, nr 26.

i dziećmi-niewolnikami, porzucanie dzieci na ulicy, zaciąganie ich do wojska⁴². Osoby konsekrowane starają się obecnie nie tylko nieść pomoc ludziom znajdującym się we wspomnianych wyżej sytuacjach, ale zabiegają o wykorzenie przyczyn zaistniałych okoliczności⁴³. W kontekście odczytywania na nowo charyzmatów instytutów i twórcze dostosowanie ich do nowych uwarunkowań wymaga się obecnie od przełożonych szczególnej wrażliwości na Boże zamiary zarówno, co do całego instytutu jak też poszczególnych jego członków⁴⁴.

Na przełożonych zakonnych w ramach sprawowania ich posługi spoczywa odpowiedzialność i jest ich obowiązkiem troska o wierność podległych im zakonników wobec charyzmatu założyciela⁴⁵.

6. Władza zobowiązana jest do zachowywania żywego zmysłu Kościoła („sentire cum Ecclesia”)

Życie zakonne nie jest odizolowanym kościołem w Kościele, ale jednym z wyrazów jedyne Kościoła Chrystusa⁴⁶. W dekreście *Perfectae caritatis* podkreśla się, że „wszystkie instytuty powinny uczestniczyć w życiu Kościoła oraz przyswajać sobie, zgodnie z własnym charakterem, jego zamiary i przedsięwzięcia ... i w miarę sił je popierać”⁴⁷.

A w wytycznych dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami z 1978 r. wyrażonych w dokumencie pt. *Mutuae relationes* przypomina się, że każdy instytut powstał w Kościele i dla

⁴² Sacra Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus, Instructio ducendam, *Renovationis causam*, 6 ianuarij 1969, AAS 61(1969)103-120, tekst polski: Święta Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja o odnowie formacji zakonnej «Renovationis causam»*, w: P a w e ł VI, *Charyzmat życia zakonnego*. Przemówienia i dokumenty. Wybór i opracowanie A. Ż u c h o w s k i, T. S u ł o w s k a, Poznań-Warszawa 1974, nr 36, s. 263-282 (odtąd: *Renovationis causa*).

⁴³ Tamże.

⁴⁴ W. Z a g r o d z k i, *Autorytet przełożonego zakonnego w posoborowych dokumentach Kościoła*, *Życie Konsekrowane* 2/40(2003)45; *Congregavit nos*, nr 45.

⁴⁵ *Mutuae relationes*, nr 14.

⁴⁶ P a w e ł VI, Przemówienie *Księżę Kardynale*, 12 stycznia 1967, w: Tenże, *Charyzmat życia zakonnego...*, s. 33.

⁴⁷ PC, nr 2.

Kościół i jest obowiązany do ubogacania wspólnoty Ludu Bożego swym charyzmatem⁴⁸.

Sentire cum Ecclesia, które istniało w założycielach i założycielkach, zakłada również rzeczywistą i serdeczną więź z Pasterzami, a przede wszystkim z Papieżem. Jemu bowiem każda osoba konsekrowana winna okazywać pełne i ufne posłuszeństwo, także na mocy samego ślubu posłuszeństwa. Komunia kościelna ponadto wymaga wiernego przyłgnięcia do nauczania Papieża i Biskupów, jako konkretnego świadectwa miłości do Kościoła i żarliwości w trosce o jego jedność.

Papież Paweł VI mówił wielokrotnie do zakonników, że Kościół ich potrzebuje, liczy na nich i apelował, aby zakonnicy nie uczynili mu zawodu, żeby umieli patrzeć na Kościół i żyć dla niego⁴⁹. Przypominał, że pełna i ofiarna wierność Kościołowi powinna stać się radością, dumą i zaszczytem zakonników. Nie jakiemuś Kościołowi zrodzonemu w wyobraźni, który każdy mógłby pojmować i organizować na swój sposób, ale Kościołowi katolickiemu, takiemu, jakim on jest, jakim Chrystus chciał go mieć i jakim go ustanowił – z jego celami, prawami, środkami zbawienia, z jego nieodzownymi strukturami⁵⁰. Papież zachęcał do miłowania Kościoła w jego potrzebach i jego strukturze hierarchicznej⁵¹.

7. Władza towarzyszy na drodze formacji ciągłej

W przeszłości osoba przełożonego była postrzegana, jako ktoś stojący ponad całą wspólnotą. Wskazywały na to same nazwy nadawane przełożonym, z których najbardziej wymownym określeniem jest *superior*. Wśród przełożonych przeważała tendencja do podejmowania decyzji w pojedynkę z zaakcentowaniem pewnej niezależności od wspólnoty, bez jej konsultacji, z utrzymywaniem pewnej tajemnicy, co do zarządu wspólnotą⁵².

⁴⁸ PC, nr 1c; *Mutuae relationes*, nr 10, 14; KPK/1983, kan. 573, 590.

⁴⁹ P a w e ł VI, Przemówienie *Zaledwie kilka dni*, 22 listopada 1969, w: Tenże, *Charyzmat życia zakonnego...*, s. 48.

⁵⁰ P a u l u s VI, *Alocutio Un horaire*, 11 novembris 1968, AAS 60 (1968) 790-793; tekst polski w: P a w e ł VI, *Charyzmat życia zakonnego...*, s. 162.

⁵¹ Tamże.

⁵² J. Galot, *I consigli evangelici e l'impegno nel Regno*, Vita Consacrata 13(1977)12.

Stąd dla określenia właściwego miejsca przełożonych we wspólnocie pojawiło się po *Vaticanium II* modne do dziś słowo „animować” wspólnotę. Wszędzie mówi się o animowaniu wspólnot, grup. Jakie więc znaczenie ma słowo *animować* oznaczające w polskim tłumaczeniu *ożywiać*? Liczne komentarze wskazują jednoznacznie, że animowanie oznacza podejmowanie takich działań, które pozwalają wzrastać danej wspólnotie zgodnie z jej tożsamością i własną misją⁵³. Animować wspólnotę to innymi słowy dać ciału nieposiadającemu życia jego duszę, a tym samym nadać mu oryginalną tożsamość, identyczność⁵⁴. Jednym ze środków służących animowaniu wspólnoty jest tzw. formacja ciągła (stała). W adhortacji apostołskiej z 1996 r. *Vita consecrata* Jana Pawła II stwierdza się, że formacja ciągła jest wymogiem wynikającym z samej natury konsekracji zakonnej, ponieważ zakonnik nigdy nie będzie mógł stwierdzić (przynajmniej nie powinien), że jest już w pełni ukształtowany, uformowany. Na żadnym etapie życia, nie można uznać, że już nie trzeba troszczyć się o zachowanie wierności i uznać, że jest się w takim wieku, iż proces dojrzewania już się zakończył. Stąd nie można zaniedbywać starań o własny wzrost i nie można tu polegać wyłącznie na sobie i samodzielnie kierować własnym życiem. Jest to zadanie wchodzące w zakres posługi przełożonych wspólnot⁵⁵.

Podstawowym obowiązkiem władzy zakonnej jest przyczynianie się do wzrostu osób, umożliwiając im formację w taki sposób, aby doszli do pełni człowieka doskonałego do miary wielkości według pełni Chrystusa jak pisze św. Paweł Apostoł w liście do Efezjan (4,13)⁵⁶. W dekrete *Perfectae caritatis* zwrócono uwagę na obowiązek przełożonych, aby zapewnili podwładnym czas i sposobność podnoszenia przez całe życie na wyższy poziom swej kultury duchowej, naukowej i umiejętności praktycznych. Za uprzywilejowany

---

⁵³ J. A u b r y, *La superiora animatrice*, Consacrazione e Servizio 3/32(1983)8-9; *Mutuae relationes*, nr 14; J.M. G u e r r e r o, *L'autorità: esperienza di servizio e di amore*, Consacrazione e Servizio, 1/49(2000)33; J.M. A r n a i z, *Crisi di obbedienza o crisi di autorità? Problematiche e compiti attuali del governo religioso*, w: AA.VV., *Guidare la comunità religiosa. L'autorità in tempo di rifondazione*, Milano 2001, s. 33.

⁵⁴ J. A u b r y, *La superiora animatrice...*, s. 10; P.G. C a b r a, *Autorità e governo*, *Vita Consecrata*, 36(2000)72.

⁵⁵ *Vita consecrata*, nr 69.

⁵⁶ PC, nr 14; S.M. A l o n s o, *Władza zakonna*, *Życie Konsekrowane* 1/1(1993)7; Tenże, *Władza zakonna a prawa osoby ludzkiej*, *Życie Konsekrowane* 1/13(1997)5.

obowiązek powinni uważać troskę o właściwą i dostosowaną do wymogów czasu formację⁵⁷.

Zadaniem, które dziś należy uznać za coraz ważniejsze w posłudze władzy przełożonych, jest towarzyszenie na drodze życia osobom jej powierzonym. To zadanie wypełniają przełożeni nie tylko poprzez niesienie pomocy podwładnym w rozwiązywaniu ewentualnych problemów albo w pokonywaniu możliwych kryzysów, ale też przez troskę o normalny rozwój każdej osoby na wszystkich etapach i we wszystkich okresach życia⁵⁸. Powinni troszczyć się nie tylko o osoby chore, ale także o zdrowe.

W związku z brakiem powołań i powszechnym zjawiskiem starzenia się wspólnot jawi się przed przełożonymi nowe zadanie za dbania o właściwe przyjęcie i docenienie samej obecności jak też prac wykonywanych przez zakonników w podeszłym wieku, a także zapewnienie im opieki duchowej i materialnej, jakiej potrzebują starsze osoby⁵⁹. Przełożeni powinni zatroszczyć się o wcześniejsze przygotowanie podwładnych do starości i do jak najdłuższej ich aktywności oraz udziału w misji instytutu poprzez zachowanie żywotności duchowej i kulturowej przez modlitwę i jak najdłuższe wykonywanie swej pracy, choćby w ograniczonym zakresie, dopóki siły pozwolą im na jej wykonywanie⁶⁰. I gdyby, jak to dziś często się zdarza, sprawowanie opieki nad starszymi zakonnikami przejęły osoby świeckie, to przełożony winien zatroszczyć się o to, aby zakonnicy czuli się nadal włączeni w misję instytutu, by mieli wciąż w niej swój udział w nowej, ale równie skutecznej formie. Zadaniem przełożonego jest przypominać, że zakonnicy prowadzący dzieła apostołskie czerpią moc swego apostołatu z modlitwy i cierpienia zakonników w podeszłym wieku⁶¹.

Zakończenie

Sposób posługi przełożonych określa już Reguła św. Pachomiusza. Natomiast Reguła św. Benedykta w drugim obszernym rozdziale pt. *Jaki powinien być opat* podaje jego priorytety zwracając uwa-

---

⁵⁷ PC, nr 2d, 14, 18; *Mutuae relationes*, nr 14c.

⁵⁸ *Vita consecrata*, nr 46, *Posługa władzy i posłuszeństwo*, nr 13g.

⁵⁹ *Congregavit nos*, nr 68.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

gę przede wszystkim na aspekt duchowy sprawowanej przez niego władzy podobnie jak to czyni się obecnie w dokumentach kościelnych chociażby w omawianej instrukcji o posłudze władzy i posłuszeństwie. Św. Benedykt zalecał opatowi, aby to, co dobre i święte okazywał przede wszystkim swym postępowaniem a nie słowami⁶².

W ramach podsumowania należy jeszcze zwrócić uwagę na jedną ważną kwestię – mówiąc o posłudze władzy w instytutach zakonnych i posłuszeństwie wydawać by się mogło, że najpoważniejszym zagrożeniem jest tu nieposłuszeństwo podwładnych. Natomiast wieloletni przełożeni instytutów, jak chociażby Peter-Hans Kolvenbach generał zakonu jezuitów stwierdza, idąc zresztą za spostrzeżeniami zawartymi w adhortacji *Vita consecrata*, że niebezpieczeństwo dla realizacji ewangelicznego posłuszeństwa nie tkwi w nieposłuszeństwie, lecz w indywidualizmie podwładnych tak daleko posuniętym, że staje się on idolatrią, a wówczas każde posunięcie przełożonego jest odbierane jako brak szacunku dla osoby podwładnego i jego praw⁶³. W adhortacji *Vita consecrata* natomiast stwierdza się, że wspólnoty, w których zaznaczają się silne wpływy indywidualizmu niełatwo uznają i akceptują funkcje, jakie ma do spełnienia władza, a tym samym udaremnia się ślub posłuszeństwa. Zadaniem władzy jest przeciwdziałanie takim trendom i przypominanie, że choć władza powinna mieć przede wszystkim charakter braterski i duchowy, to jednak do niej należy ostatecznie zdanie i ona winna dbać o wykonywanie podjętych decyzji⁶⁴.

Alcune priorità dei superiori religiosi secondo istruzione *Il servizio dell'autorità e l'obbedienza del 2008 e cann. 618-619 CIC/1983*

La Congregazione per gli Istituti di vita consacrata e le Società di vita apostolica, nel corso della sua ultima plenaria (28-30 settembre 2005) ha rivolto la sua attenzione al tema dell'esercizio dell'autorità e dell'obbedienza nella vita consacrata. È stato riconosciuto che questo tema esige un particolare impegno di riflessione. Nell'affrontare il tema di istruzione l'Autrice nell'articolo parla di

---

⁶² P a c h o m i u s z, *Reguła – Przykazania i postanowienia*, nr 18, s. 159; B e n e d y k t z N u r s j i, *Reguła*, nr 2.

⁶³ P. H. K o l v e n b a c h, *La figura e il ruolo del superiore*, w: AA. VV., *Consacrati da Dio, dono alla Chiesa e al mondo. Approfondimenti sull'Esortazione «Vita consecrata»*, s. 305-314; P o r. C. K o s e r, *Problematica attuale dell'obbedienza religiosa*, w: AA. VV., *Autorità e obbedienza nella vita religiosa*, Milano 1978, s. 13.

⁶⁴ *Vita consecrata*, nr 43.

alcune priorità dei superiori religiosi secondo istruzione per esempio: nella vita consacrata l'autorità è prima di tutto un'autorità spirituale, l'autorità è chiamata a garantire alla sua comunità il tempo e la qualità della preghiera, l'autorità è chiamata a promuovere la dignità della persona, l'autorità è chiamata ad infondere coraggio e speranza nelle difficoltà, l'autorità è chiamata a tener vivo il carisma della propria famiglia religiosa, l'autorità è chiamata a tener vivo il „sentire cum Ecclesia”, e l'autorità è chiamata ad accompagnare il cammino di formazione permanente.